

Даниела Петрова¹

МОДНАТА ИЛЮСТРАЦИЯ КАТО ХУДОЖЕСТВЕН ПРОЦЕС, ПРОГНОЗИРАЩ ТЕНДЕНЦИИ В ДИЗАЙНА НА ОБЛЕКЛО

Daniela Petrova

FASHION ILLUSTRATION AS AN ART PROCESS WHICH PREDICTS TRENDS IN CLOTHING DESIGN

Abstract: This study addresses the evolution of fashion illustration as an art process during the 20th and in the early 21st centuries. It analyzes the prerequisites for the emergence of different artistic styles and methods of work, as well as the transformation of fashion illustration into a historical and social condition in the period mentioned. The paper also considers the graphic, pictorial, digital and designer practice in the creative process. It presents works of some established artists in the field of fashion illustration, as well as the influence they have on stylistic variety and on the artistic cultural environment.

Keywords: fashion illustration; design; art.

Понятието „мода“ има многопластов характер и присъства в различни сфери на социалния и материално-предметен свят. В съвременността понятието се свързва с изкуство, култура, архитектура, дизайн на облекло, интериорен дизайн и музика. Модата символизира духа на времето и е отражение на социалните, икономическите и културните промени в обществото. Появата на различни течения и направления в културен и художествен аспект през ХХ в. и началото на ХХІ в. обвързва идейно и творчески модни дизайнери и художници по особено осезаем начин. По този повод в биографичната си книга Ив Сен Лоран споделя: „Обществото е разделено на няколко части и всяка има своя мода. Винаги съм вярвал, че като рисувам ще намеря пътя си. Но се загубих“. (Бенаим, 2011: 232) По този начин Ив Сен Лоран, авторът на роклята „Мондриан“, потвърждава, че модата и изкуството стават „съучастници“ в модернистичната програма на ХХв.

Фокусът на настоящата статия е изследване на модната илюстрация като динамично развиващо се направление в дизайна и трансформациите, които претърпява от началото на ХХв. до днес. Благодарение на изявите на редица автори от Западна Европа и САЩ през ХХв. и началото на ХХІв., модната илюстрация се развива като алтернатива на фотографските изображения, заема заслужено място в печатните издания, утвърждава се като художествен процес, важен изложбен обект и самостоятелно развиващ се жанр в изкуството. Изследването разглежда комуникативния характер на модната илюстрация, поставена между големи брандове, агенции за графичен дизайн, модни и лайфстайл издания от една страна и потребителя и ценителя на изкуството от друга. Без

¹ d.petrova2@abv.bg

значение какъв моден продукт се визира – прическа, костюм, аксесоар, бижу, десен за текстил или реклама, винаги се стартира с идейна скица, която според степента на завършеност може да се разглежда като художествено произведение. Наблюдава се процес на излизане на модната скица от рамките на дизайнерския проект с претенцията тя да се превърне в творба с художествена стойност. От периодичния печат, развиващ се мащабно в началото на XX в., съдим за използваните методи за създаване на модна илюстрация: ситопечат (чрез шаблонна печатна форма), линогравюра, монотипия и литография. През 30-те години на миналия век се появяват ръчно изработени илюстрации на базата на графични техники (молив, туш, сангин), живописни техники (акварел, акрил и гваш), смесена техника и цветна литография. Технологиите оказват доминиращо влияние както върху модата във всичките ѝ проявления, така и върху методите за създаване на илюстрации. Графичният дизайн осигурява огромен избор от варианти за реализиране на идеята на художника, благодарение на изключителното разнообразие от комбинации на форма, цвят, трансформация, текстура и филтър. Дигиталните технологии (цифрова живопис, създадена на базата на Photoshop, Illustrator, CorelDRAW) провокират нов модерен художествен език на комуникация.

Като проследим трансформациите на модната илюстрация, осъзнаваме, че тя се проявява в нов контекст: вписването на иконологията в културния пейзаж на различните епохи, конструктивните принципи и композиционни структури, формообразуване на силуетните форми и не на последно място колорита.

Настоящото изследване има за цел да разшири понятието модна илюстрация не само като конструктивна база в производството и рекламата на облекло, но и като значим художествен процес. С появата на серийното производство на облекло модната илюстрация се популяризира като задължителен етап в създаването на ежедневни и от кутюр продукти, проектирани вече от професионален моден дизайнер. За разлика от художествената творба, която няма обвързаност с последващ продукт, модната илюстрация трябва да притежава качества на описателност на елементите и конструктивните особености на костюма. В този контекст от фактор, популяризиращ модната индустрия в печатни издания, илюстрацията се превръща в професионална художествена творба, обвързана с формообразуването и конструктивните особености на конкретния тип облекло. Формите на илюстративна изява са изключително разнообразни поради разнообразните предпочитания и вкусове на потребителя, предизвикани от историческите, културни, художествени и естетически нагласи, господстващи в конкретната епоха.

В началото на XXв. В Лондон е създадена първата „Fashion illustration gallery“, в която до днес излагат творбите си най-известните модни илюстратори. Заемайки заслужено място в галерийните пространства, модната илюстрация излиза от контекста на работна скица и елемент от производствения процес, променяйки статута си в произведение с художествена стойност и значимост. Неповторимо художествено въздействие оказват творбите на Ерте, Пол Ирибе, Жорж Лепап, Рене Буше, Рене Грюо, Анди Уорхол, Антонио Лопес, Дейвид Даунтън, Матс Густафсон, Франсоа Бертю, Ричард Грей и много други автори. За да се формулира актуална дефиниция за модната илюстрация, е необходимо да се разгледа обвързаността на модата с изкуството. Модната илюстрация е графично или живописно изображение, даващо информация за конструктивните и формообразуващи компоненти, които диктуват стилового разнообразие в облеклото, водено от социалните и естетически подбуди на обществото в конкретен времеви период. Сериозно отношение към конструктивните и стилови особености на облеклото показват в творчеството си редица автори от далечното минало: Холбайн, Дюрер, Вато и Енгър. Като прототип на модна илюстрация могат да се определят графичните шедьоври и живописни портрети на Дюрер, които с изключителна точност изобразяват драпировката и орнаментиката в облеклото, аксесоарите и прическата на венецианската жена (Портрет на Венецианска аристократка, 1495г.). Богатството на детайли и сложни конструктивни елементи отразяват специалното отношение на художника към стилового разнообразие на облеклото в епохата на Ренесанса. Разнородните творчески изяви на художника-илюстратор Йост Аман включват гравюри върху мед и дърво с детайлни изображения на елементи от дамски облекла, мъжки облекла и военни униформи. Аман издава два сборника с илюстрации на облекло, които публикува през 1586 г. В тях е представена информация

за пропорционалните системи, драпировки и аксесоари, които очертават цялостния силует в дрехите на различните прослойки, обитаващи немските градове-държави. През 1670 г. Франция се налага като културен и моден център под управлението на Луи XIV, който насърчава и подпомага художници, скулптори, архитекти и шивачи. С тънък усет към красивото и разкоша Кралят Слънце превръща Франция в моден лидер в световен мащаб. През 1678 г. излиза от печат списание „Le Nouveau Mercure Galant“, в което освен модни илюстрации, се публикуват и координати на производители на текстил, шивашки ателиета и ателиета за шапки и аксесоари.

През 1900г. сформиранията от художника Густав Климт група Виенски сецесион („Wiener Sezession“) се противопоставя на установените до този момент правила в изобразителното изкуство, интериорния и моден дизайн. С подчертана декоративност и орнаментация, стилът сецесион обединява техники и материали от различни художествени стилове. В творбите на сецесион артистите присъстват съчетания на елементи от витража и византийската мозайка, декорирани с варак и позлата, характерни за бароковия стил. Повлияни от нарастващия интерес към занаятчийските и дизайнерски работилници, през 1903г. дизайнерът Коломан Йозер и архитектът Йозеф Хофман създават компанията „Wiener Werkstätte“, която да привлича артисти с изяви умения в областта на приложните изкуства, занаятите и модата с цел пренос на идеи и иновации в различни области на художествените практики. Като член в модния отдел на дизайнерското сдружение „Wiener Sezession“, художничката Мария Ликарц ползва литографска техника за изработка на пощенски картички с модни илюстрации върху тях. С подчертано графичен усет тя експериментира с разнообразни техники, като най-често това е цветната литография. В стилово отношение илюстрациите на Ликарц се отличават с умело използване на линията в съчетание с декоративни цветни петна. Десените на облеклата са изпълнени с изключителна прецизност и точност. Усеща се влиянието на японския мотив като характерна черта за австрийския и виенския сецесион. Композиционната структура на рисунката е подчинена на принципа на контраста – графично изображение върху равен бял фон. Всяка фигура е изпълнена с жив, експресивен рисунък, без светлосянно изграждане, а чрез уникално редуване на спокойни черни или цветни петна, съчетани със стилна декоративност в десена. Интересно композиционно решение на Мария Ликарц е използването на аксесоар или флорален мотив, който моделите държат в ръката си. Цялостното впечатление на модните илюстрации е за двуизмерно графично изображение – тенденция, запазваща се през целия период на сецесиона. Друг представител на сдружението „Wiener Werkstätte“ е дизайнерката Мела Кьолер, която също използва цветна литографска техника, но с по-различен, близък до живописата подход. Тя постига динамика във фона чрез хаотични петна, които напомнят за акварелна техника и подчертават изключителната декоративност и статичност на силуетната форма на костюма. В модните илюстрации на Мела Кьолер се търси цялостно въздействие и атмосфера, а модният артикул остава на втори план. Елиза Скиапарели, наричана от Коко Шанел „тази италианска художничка, която прави дрехи“, е иноватор както в дизайна на облекло (видими ципове, странни копчета, роклята тип прегърни ме и др.), така и в творби с подчертано художествена стойност. Дадаистичните и сюрреалистични възгледи на Скиапарели създават условия за творчески контакти с представители на артистичните кръгове – Ман Рей, Марсел Дюшан и Салвадор Дали. Сътрудничеството ѝ с художника Салвадор Дали бележи началото на релацията мода-изкуство в най-чист вид. Една част от френските дизайнери прекарват военните години в Ню Йорк, а други се оттеглят в безопасни части на Франция – Жак Фат, Кристобал Баленсиага, Кристиан Диор и др., които спомагат възраждането на модата след войната.

Влияние върху динамичното развитие на модната илюстрация в Америка в края на ХХ в. оказва и плеядата европейски художници и кутюриери, емигрирали през Втората световна война и оставили своя отпечатък върху културното наследство на страната, както и появата на различни музикални и художествени течения. Наред с бурното развитие на технологиите и използването на фотографската техника, във все повече сфери на обществения живот се забелязва устойчивото ѝ присъствие на страниците на модните списания. Модната фотография и модната илюстрация имат коренно различен подход в представянето на композиционната изразителност на художествения продукт, отразяващ тенденциите на обличане. Докато фотографията, представяща опре-

делен стил облекло, пресъздава буквално образа и силуета с доза скованост и предвидимост, то модната илюстрация води окото на зрителя към определен детайл, акцентирайки влиянието му върху фигурата и силуетната линия. Модната илюстрация надгражда в композиционен и творчески аспект до такава степен, че да придаде на изображението чувственост, живот и динамика. Водещ моден илюстратор и фотограф в Америка през 80-те години е Тони Вирамонтес. С твърд, експресивен рисунък, с мощни и гъвкави конструктивни линии, Вирамонтес създава усещане за динамика в творбите си. Авторът експериментира различни техники на работа: сух пастел, молив, въглен, създавайки смели и креативни, модни и пусиращи с ритъма на музиката облекла. Работи с модните дизайнери Ив Сен Лоран, Валентино, Шанел, Кристиан Диор и др. Забележителен автор, с подчертана индивидуалност и принос в развитието на съвременната модна илюстрация, е Дейвид Даунтън, представител на зрялото поколение английски илюстратори. Разпознаваем е с елегантните силуетни линии, създадени на един дъх и подчертаващи експресивността на живата рисунка. За направата на модните илюстрации авторът използва класически техники /молив, гваш и акварел/ и с изключително майсторство пресъздава характера, емоцията и състоянието на модела. Работи за най-престижните модни дизайнери и създава портрети на някои от най-красивите и известни жени: Линда Еванджелиста, Палома Пикасо, Иман, Ерин О'Конър, Катрин Денъв.

В подчертано декоративен стил и абстрактно излъчване са творбите на американската дизайнерка Тоби Гуидо. Нейните илюстрации присъстват на кориците на Harper's Bazaar и Vogue. Като споделя тезата, че изкуството и модата „съжителстват едновременно и еднакво“, Гуидо създава илюстрации с подчертано индивидуален характер. Творбите ѝ се отличават с преднамерено издължаване на фигурата в областта на долните крайници. Експлозията от цветни петна овладява с експресивно пулсиращи контурни линии, нанесени с черен маркер и, като завършек на цялостния образ – с едва доловима дигитална намеса. Модните илюстрации на Тоби Гуидо излъчват усещане за динамика, танц, движение и се отличават с неподправен индивидуален почерк. Колоритното въздействие на творбите ѝ се дължи на умелото съчетаване на акварел и черен туш или маркер.

Ричард Грей е сред съвременните майстори на модната илюстрация, отличаващ се с иновативен подход както в използваните техники на работа, така и в представянето на персонажите. Изгражда творбите си в смесена техника с туш, перо, гваш, аерограф и др., като допълнително подлага отделни участъци в картината на дигитална обработка. С изключителен професионализъм дизайнерът комбинира класическите техники с новите технологии. Сюжетите ни отвеждат в един фантазен, сюрреалистичен свят, а композициите са изпълнени с множество елементи, изградени с изключителна прецизност. Илюстрациите на Ричард Грей разказват, вълнуват, информират и потвърждават тезата за релация мода-изкуство. Колоритът в творбите му се допълва от разпадащи се форми, обединени от богати акварелни петна, умело затварящи композицията. Убедително навлизане на дигиталния визуален изказ проличава в творбите на испанския моден илюстратор Гари Фернандез, отличаващ се с необичаен, ярък стил на изразяване. Следвайки въображението си, Фернандез насища композицията с преплетени, преливащи една в друга форми и фигури, потопени в невероятни пейзажи от бъдещето. Авторът черпи творческо вдъхновение от художниците Антони Гауди и Салвадор Дали, създавайки динамични, преплитащи се и изтичащи обекти, които се трансформират в пространството. В подчертано сюрреалистичен стил, Гари Фернандез изгражда динамични фантазни изображения, поставя ги върху равен спокоен фон, имитирайки нова реалност извън законите на въздушната перспектива. Художествената стойност на неговите модни илюстрации се изразява в поставянето на персонажите в нетипична до този момент среда. Илюстрациите му са предимно графични, с присъствие на ярък цветен акцент, предварително скицирани, а впоследствие обработени на графичен дигитален редактор. През 80-те години на миналия век се забелязва стилово разнообразие в изказа на модните илюстратори.

Специфичен е почеркът на американския художник Патрик Нейджъл – повлиян от попарт и арт деко изкуството, елегантният му графичен стил оставя фигуративния дизайн в миналото. С простота и прецизна образност, художникът успява да предаде повече с по-малко елементи. Проектите, които изпълнява, са в областта на рекламата, плаката и печата. В съвместен проект

с известния френски фотограф Гай Бурден, Нейджъл се повлиява от въздействието на модната илюстрация като творчески процес. Творбите на художника въздействат с геометрична простота и премерена стилизация на формите.

Запомнящи се, колоритни и смели са модните илюстрации на испанския художник Игнаси Монреал. Неговият еkleктичен стил на работа обединява препратки от японската манга до ренесансовото изкуство, от модната фотография на XXв. до научната фантастика. Монреал получава покана за сътрудничество от редица модни брандове като Dior, Bvlgari, Louis Vuitton и Gucci. Уникалният стил на Игнаси Монреал впечатлява с несъвместими теми и сюжетни линии, интерпретиращи по ексцентричен начин смесването на светското с необикновеното, модата с класическото изкуство. Източник на вдъхновение за младия автор са шедьоврите на „старите майстори“ от XV до XIX век (Bosch, Jan van Eyck и др.), както и колекциите Michele’s Resort, 2018, Gucci Hallucination.

Стильът на шведския художник и моден илюстратор Матс Густафсон може да бъде определен като класика в модната илюстрация с фините акварелни творби, наситени с изискана естетика. Със своите илюстрации Густафсон се превръща в олицетворение на симбиозата мода-изкуство. Работейки предимно с акварел и шаблонни изрезки, художникът демонстрира виртуозна въздушност на силуета в съчетание с елегантен и изразителен детайл, чрез който изважда на показ цялата красота на модното изделие. Творбите му се отличават с простота и изискана естетика. Авторът работи в сътрудничество с италиански и френски печатни издания – Vogue, The New Yorker и Visionaire, както и в реклами за Dior, Hermès, Tiffany & Co., Yohji Yamamoto и Comme des Garçons. Илюстрациите на Матс Густафсон се излагат в редица галерийни пространства като Moderna Museet в Стокхолм, Roosmuseum в Малмьо и др.

Творбите на американския художник Джоел Ресникоф отразяват мултикултурното влияние върху изкуството и идеалите за красота и стил. В модните илюстрации на Ресникоф се преплитат персонажи от различни култури, изпълнени с неподражаем стил, близък до характеристиките на комикс героите. Той работи като илюстратор в модното списание „Women’s Wear Daily“, където илюстрациите се използват като коментари на модата. Комерсиалния подход при представяне на персонажите е повлиян от концепциите на Анди Уорхол и Антонио Лопес за размиване на границите в изкуството. Работи за редица модни брандове като „Calvin Klein“, „Yves St. Laurent“, също така създава десени и аксесоари за марката „Esprit“. Уникалният му стил е разпознаваем, вълнуващ, комичен, противопоставящ се на стереотипа и издигащ модната илюстрация на едно друго ниво.

В последните десетилетия навлизането на дигиталните практики в създаването на модни илюстрации е все по-осезаемо и по тази причина се появяват модифицирани произведения на изкуството в цифрова форма. Един от първите автори на компютърна модна илюстрация е дизайнерът Джейсън Брукс. Художникът завършва графичен дизайн в Central Saint Martins College, Лондон, а магистърска степен по илюстрация придобива от Кралския колеж по изкуствата. Талантът му се развива в различни посоки – графика, живопис, карикатура и комикси. Неговите илюстрации са изработени в смесена техника – рисунки със свободна ръка, обработени с дигитален софтуер или изцяло създадени на векторни и растерни графични редактори. Творбите му са с подчертано графичен характер, изпълнени с прецизна, изчистена линия с молив или туш и поставени в природна или архитектурна среда, изпълнена на векторна или растерна програма. Умело композираните персонажи, създадени с педантична точност (като по шаблон), допълнени от дигитално изработен колоритен фон, се оказват актуални в периода на полистилизиъм в изкуството и модата.

Стина Персон е шведски дизайнер с неподражаем вкус към смесената техника, която включва акварелни рисунки, умело обогатени и модифицирани чрез последваща компютърна обработка. Нейните илюстрации са въздушни, ярки, изразителни в силуета и точни в рисунката, с модерно и стилно излъчване. Тя работи с акварел, мастило, колаж със всевъзможни текстури и шампи, векторни изображения и фотография. Стилът на Стина Персон е високо ценен от многобройни клиенти като Nike, SONY, Louis Vuitton, L’Oréal, Vogue и много други.

В търсене на новото художникът Патрик Морган експериментира смело, като слива традиционния дизайн с тенденциите на бъдещето. Той смята, че занаятчийски, дизайнери и художници се облягат на традицията, но в една или друга степен биха могли да се обърнат към технологиите. И това, според дизайнера, проличава още в момента, в който Марсел Дюшан въвежда Ready-made. Следвайки това верую, Морган твърди, че модерен дизайн е възможен само в сътрудничество с технологиите. В желанието си за популяризиране на модната илюстрация той създава и оглавява Fida Fashion Awards – първите онлайн награди за популяризиране на модната илюстрация. Илюстрациите на дизайнера са изящни примери за дигитални изображения, които успяват да съхранят безупречната ръчна скица в комбинация със сложните ефекти на растерните графични редактори. Творбите на Патрик Морган са концептуални, артистични и експресивни и са ярък пример за обвързаността на изкуството с модата. Художникът работи в сътрудничество с редица световни марки – Tom Ford, Christian Dior, Fendi, Chanel и Stella McCartney.

Съвременните модни илюстратори умело експериментират в работата си с фотографски изображения. Методите за модифициране са неограничени - от технически фотомонтаж (изрязване и колажиране) до работа върху самата снимка, изпълвайки я с ново художествено съдържание. Пример за стилно използване на фотографски изображения в модната илюстрация са творбите на Франсоа Берту. Компютърен график по образование, Берту улавя пулса на непрекъснато променящите се направления и движения в модата и смело експериментира с различни техники на работа. По тази причина неговият забележителен, многолик стил на изразяване е търсен от редица модни издания за сътрудничество като Vogue, System, Visionaire и The New York Times. В много от своите илюстрации Берту представя само фрагменти от човешката фигура, водейки окото на зрителя към рекламирания продукт. Илюстрациите му се отличават със стил, простота, лаконичност и нотка хумор. Обработка фотоизображенията по такъв виртуозен начин, че трудно може да се определи кои илюстрации са изпълнени със свободна ръка и кои са модифицирани чрез дигиталните технологии. Неговият виртуозен стил на работа и елегантна компютърна намеса в модните изображения съпътстват редица модни кампании, започвайки от брандове като Ив Сен Лоран, Булгари, Соня Рикел и стигайки до Виктор и Жан Пол Готие.

Жанрът на съвременната модна илюстрация датира от началото на ХХв. и върви редом до изявите на първите модни къщи, представящи висша мода и облекла за ежедневието. Художниците илюстратори имат свободата да експериментират с всевъзможни техники и материали, да интерпретират модното изделие с цел по-изразително представяне същността на модните колекции. Съвременната модна илюстрация е не само средство за комуникация, представящо конкретен дизайн на облекло, а и форма на изкуство.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Бенаим, Л. 2011: Ив Сен Лоран. Биография. ИК „Колибри“. [Benaim, L. 2011: Iv Sen Loran. Biografiya. IK „Kolibri“.]

Василева, Я. 2020: Роля на печатните технологии за формирането, развитието и дизайна на модната илюстрация през вековете, Булгед. [Vasileva, Ya. 2020: Rolya na pechatnite tehnologii za formiranoeto, razvitiето i dizayna na modnata ilyustratsiya prez vekovete, Bulged.]

Фартнг, С. 2015: Изкуството цялата история, Книгомания. [Fartng, S. 2015: Izkustvoto tsyalata istoriya, Knigomaniya]

Джансън, Х., А. Джансън 2014: История на изкуството, Елементи. [Dzhansan, H., A. Dzhansan 2014: Istoriya na izkustvoto, Elementi]

Лисийска, З. 1994: Основи на дизайна, история, теория, методика „Принт-принт“. Благоевград. [Lisiyska, Z. 1994: Osnovi na dizayna, istoriya, teoriya, metodika „Print-print“ Blagoevgrad]

© Игнаси Монреал

© Игнаси Монреал. Фрагмент от картина